

«... αντιφύλακας, πρέπει να δώσουμε στο Σύνταγμα ό,τι περισσότερο μπορούμε».

Κ. Μητούτσας
(στην Επιτροπή Αναθεώρησης
του Συντάγματος, 13.9.2000)

Μετά το Συμβούλιο της Επικρατείας, θα αναφερθώ στα «διαπλεκόμενα» και το πώς ο πολιτικός μας κόσμος τα αντιμετωπίζει με την υπό συζήτηση αναθεώρηση του Συντάγματος.

Χάρη στα διαπλεκόμενα, η αναθεώρηση του Συντάγματος πέτυχε, μέσα σε λίγες μόνο μέρες, αυτό που δεν είχε κατορθώσει τα πέντε τελευταία χρόνια: βρέθηκε στο επίκεντρο του ειδησεογραφικού ενδιαφέροντος. Διότι, με αφορμή την τροποποίηση των άρθρων 14 και 15 του Συντάγματος για τον Τύπο και τη ραδιοτηλεόραση, κυβέρνηση και αντιπολίτευση αναζήτησαν θεσμικές απαντήσεις σε ένα μείζον θέμα: τις ιδιωτικές εξουσίες και την επιρροή που αυτές ασκούν στη λειτουργία του πολιτεύματος.

Με διαφανόμενη τη συμφωνία των δύο μεγάλων κομμάτων, την αμεχανία του Συνταγματικού και τις κατεργαλίες του ΚΚΕ για υποκρισία, η Επιτροπή Αναθεώρησης του Συντάγματος κατέληξε σε δύο νέες διατάξεις, η οριστική διατύπωση των οποίων, όπως άλλωστε και των υπολοίπων καινούργιων, θα γίνει από Ολομέλεια της Βουλής τους προσεχείς μήνες.

Η πρώτη και πιο συζητημένη από τις διατάξεις αυτές αναφέρεται στο ιδιοκτησιακό καθεστώς, την οικονομική κατάσταση και τη χρηματοδότηση του Τύπου και των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης.

Η πρόταση της προηγούμενης Βουλής ήταν λακωνική: ως σκοπός της αναθεώρησης της παραγράφου 9 του άρθρου 14 καθορίσθηκε περίπου ομοφώνως «να καταστούν υποχρεωτικές εκ του Συντάγματος οι εγγυήσεις διαφάνειας και πολυφωνίας στα μέσα ενημέρωσης». Όσο για την εισήγηση Βενιζέλου, ήταν και αυτή λιγώλογη: ανέθετε στον κοινό νομοθέτη να λάβει τα αναγκαία μέτρα για να αποτρέψει «τη συγκεντρωτική του ελέγχου περισσότερων μέσων ενημέρωσης της αυτής ή άλλης μορφής».

Ακολούθησε, στην Επιτροπή Αναθεώρησης του Συντάγματος και διά του Τύπου, μια πλειοψηφία προτάσεων, που απέδελαν στο να περιλάβει το ίδιο το Σύνταγμα τις αναγκαίες απαγορεύσεις, ώστε ο νόμος να μην έχει περιθώρια υπεκφυγών.

Σύμφωνα με την προσωρινή διατύπωση της, στη διαμόρφωση της οποίας συντόλεε άμεσα και η Νέα Δημοκρατία, η νέα διάταξη της παραγράφου 9, από τη μια, απαγορεύει κατ' αρχήν τον έλεγχο

περισσότερων μέσων ενημέρωσης «της αυτής ή άλλης μορφής» από ένα και το αυτό πρόσωπο και, από την άλλη, επαναλαμβάνει – επεκτείνοντάς το μάλιστα και στον Τύπο – το ασυμβίβαστο ανάμεσα στην ιδιότητα του ιδιοκτήτη, εταίρου, μέτοχου κ.λπ. μέσων ενημέρωσης και σε εκείνην του εργολάβου ή προμηθευτή του Δημοσίου. Περαιτέρω ορίζει ότι το ασυμβίβαστο αυτό «καταλαμβάνει και κάθε είδους παρένθετα πρόσωπα, όπως συζύγους, συγγενείς, οικονομικά εξαρτημένα άτομα ή εταρείς χατοφθαλκίων». Τέλος, διευκρινίζει ότι, για να αποτραπεί τυχόν «καταστρατηγήσεις», ο νόμος θα προβλέψει κυρώσεις και εγγυήσεις. Στις τελευταίες αυτές ρυθμίσεις πολλοί είδαν το σημαντικότερο πλήγμα κατά της διαπλοκής.

Δεν θα σχολιάσω ούτε τις ατέλειες ούτε τις υπερβολές της διάταξης αυτής. Όπως ορθά επισημάνθηκε, οι συντάκτες της φαίνεται πως ξεχασαν ότι η συγγένεια δεν είναι απαραίτητος και ένδειξη οικονομικής εξάρτησης, και ότι μέτοχος είναι και ο μικρομέτοχος που δεν έχει την παραμικρή σχέση με ισχυρούς οικονομικούς παράγοντες. Σε ειδικότερους από εμένα ανήκει να πουν πώς, σε άλλες έννομες τάξεις, είτε με τις γενικές διατάξεις για την προστασία του ανταγωνισμού είτε μέσω της άρσης της αντοτέλειας του νομικού προσώπου, κατέστη δυνατό να περιορισθεί η αθέμιτη επιρροή κολοσσών όπως η Microsoft, η Boeing και, παλαιότερα, η AT&T.

Σε ό,τι με αφορά, εν τούτοις, δεν μπορώ να μην επισημάνω ότι από τη δυσ-

νόλογα μακροσκελή διάταξη, που υιοθέτησε τελικά η Επιτροπή, λείπει η μόνη κύρωση που θα μπορούσε να καταστήσει αποτελεσματική την εφαρμογή της νέας ρύθμισης στο μέλλον, η μόνη που η ένταξη της στο Σύνταγμα θα ήταν ως εκ τούτου δικαιολογημένη. Η πρόβλεψη δηλαδή, κατ' αναλογία προς την ισχύουσα διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 57 Σ, για τα ασυμβίβαστα των βουλευτών, ότι οι συμβάσεις δημοσίων έργων και προμηθειών που θα συνήπταν οι ιδιοκτήτες μέσων ενημέρωσης παρά τη σχετική απαγόρευση θα είναι άκυρες.

Η έλλειψη ακριβώς μιας τέτοιας διάταξης είναι αυτή που κατέστησε τον ν. 2328/1995 διάτρητο. Διότι, αν και η σχετική παράλειψη είχε επισημανθεί ευθύς εξ αρχής στον αρμόδιο υπουργό, ο νόμος αυτός απέφυγε να ορίσει ότι, σε περίπτωση ανάληψης δημοσίων έργων ή προμηθειών από ιδιοκτήτες μέσων ενημέρωσης, οι σχετικές συμβάσεις θα είναι άκυρες. Προέβλεπε μόνον ότι, στην περίπτωση αυτή, θα ανακαλείται η άδεια του σταθμού που ανήκει στον παραβάτη. Ωστόσο, αν σκεφτεί κανείς ότι, με ευθύνη του υπουργείου Τύπου (και όχι του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης, όπως συνήθως λέγεται), καμιά κανονική άδεια τηλεοπτικού καναλιού δεν έχει ακόμη χορηγηθεί – αν και έχουν περάσει πάνω από τρία χρόνια από την προκήρυξη των συνηγοτήτων – αντιλαμβάνεται γιατί η νομοθετική αυτή απαγόρευση της διαπλοκής παραμένει στα χαρτιά.

Διότι είναι προδήλως αδύνατο να α-

νακληθεί μια άδεια που ποτέ δεν δόθηκε.

Κακώς, λοιπόν, υποστηρίζεται ότι νόμοι υπάρχουν και ότι αρκεί αυτοί να εφαρμοσθούν. Υπάρχουν κακοί νόμοι, που δεν μπορούν να εφαρμοσθούν.

Εξ άλλου, σύμφωνα με τη διατύπωση που προτείνει για το αμέσως επόμενο άρθρο του Συντάγματος ο κ. Βενιζέλος, δηλαδή για το άρθρο 15, η προηγούμενη άδεια για τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς δεν θα είναι πλέον κατά το Σύνταγμα υποχρεωτική, αλλά δηνυτική. Και τούτο με τη σκέψη ότι δεν θα πρέπει η σχετική ρύθμιση να ξεπεραστεί «από τα πράγματα, μετά από λίγο» μια και, πάντοτε κατά τον εισηγητή της πλειοψηφίας, η διάχυση της ραδιοτηλεόρασης ενδέχεται πολύ σύντομα να είναι «τόσο παγκόσμια», ώστε να μην απαιτούνται πλέον άδειες (!). Για το μέγεθος του υπό εκκώλυση νέου αυτού θεσμικού ανοσιουργήματος, αρκεί να αναλογισθεί κανείς το θρόνος ενός επιχειρηματία που θα μπορεί ανώτα να ι-δρύσει ελεύθερα τηλεοπτικό σταθμό στην Ελλάδα και να εκπέμψει οτιδήποτε χωρίς άδεια.

Η δεύτερη κρίση για το θέμα μιας διάταξης είναι η νέα παράγραφος 2 του άρθρου 15 Σ. Με αυτήν, ο άμεσος έλεγχος του κράτους στη ραδιοφωνία και την τηλεόραση διατηρείται και ανατίθεται στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, μόνο αρμόδιο, όπως ορίζεται, να επιβάλλει τις εκάστοτε προβλεπόμενες διοικητικές κυρώσεις. Το επίμαχο ζήτημα της συγκρότησης του ΕΣΡ αφέθηκε να συζητηθεί με το νέο άρθρο 101Α του Συντάγματος, το οποίο αναφέρεται σε όλες τις ανεξάρτητες διοικητικές αρχές και ορίζει ότι τα μέλη τους, άρα και τα μέλη του ΕΣΡ, διορίζονται με συμφωνη γνώμη της αρμόδιας διαρκούς επιτροπής της Βουλής, η οποία διατυπώνεται με αυθεντική πλειοψηφία των 3/5 των παρόντων μελών της.

Η στενή διαπλοκή πολιτικής και οικονομικής εξουσίας δεν είναι θεμελιώδες ελληνικό φαινόμενο. Σε όλες τις ελεύθερες οικονομίες οι ισχυροί επιχειρηματικοί όμιλοι επιδιώκουν να επηρεάσουν τις πολιτικές αποφάσεις προς ίδιον όφελος. Στην Ελλάδα, εν τούτοις, το φαινόμενο έχει λάβει δυσανάλογα μεγάλες διαστάσεις για πολλούς λόγους, από τους οποίους θα ξεχωρίζα δύο, έναν παραδοσιακό και έναν νεώτερο: την υπερδιόγκωση του κράτους και του δημόσιου τομέα, από τη μια, και την ανεξέλεγκτη, την «άγρια» ανάπτυξη της ιδιωτικής ραδιοτηλεόρασης, από την άλλη.

Δεν είναι ασφαλώς της στιγμής να εγκύψει κανείς περισσότερο στα βαθύτερα αίτια του ζητήματος, ούτε να αναλύσει τους κινδύνους που εγκυμονεί η παράτασή του. Εδώ προσηκεί να τονισθεί μόνο το αυτονόητο: χωρίς πολιτική βούληση, χωρίς διάρκεια, συνέπεια και γνώση, το πρόβλημα θα παραμένει, όσες συνταγματικές διατάξεις και αν κατά καιρούς θεσπίζονται για την δήθεν επίλυσή του.

Του
**Νίκου Κ.
Αλιφάντου**